

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

25^E JAARGANG

WOENSDAG 19 JUNI 1940

No. 1274

COMMISSIE VAN REDACTIE:

J. G. Koopmans; P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen
en F. de Vries.

Secretaris van de Redactie: M. F. J. Cool.

Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam-W.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplootweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 20,— per jaar. Buitenland en koloniën f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de Redactie.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van advertenties: Nijgh en van Dijmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en girorekening Nr. 145192. Tijdelijk adres te Rotterdam: Beukelsweg 20 b, Tel. Nr. 34243.

BERICHT.

Door het College van Curatoren van het Nederlandsch Economisch Instituut werden benoemd tot Directeur van het Instituut en tevens tot lid van de Commissie van Redactie Prof. Mr. J. G. Koopmans en tot Secretaris van Directeuren de heer M. F. J. Cool.

INHOUD:

	Blz.
Het bankenmoratorium, door C. A. Klaasse	393
Nederlands luchtvaart in oorlogstijd, door Mr. O. Leyendekkers	394
De werkverruiming in de praktijk (II), door Meyer de Vries	396
Gemiddeld tinquotum voor 1940 blijft 100 pCt., door J. Willems	398
A n t e e k e n i n g e n .	
Overheidsmaatregelen op economisch gebied	400
Ontvangen boeken, brochures en statistieken	403
M a a n d c i j f e r s .	
Hypotheekrente in Nederland	403
Gecombineerde maandstaat van de vier Nederlandse grootbanken	403
S t a t i s t i e k e n .	
Geld- en wisselkoersen — Bankstaten	404

HET BANKENMORATORIUM.

In het kader van de ordeningsmaatregelen op financieel terrein, die, sedert ons land in den oorlog werd betrokken, zijn genomen en die in de toekomst nog zullen volgen, neemt het bankenmoratorium slechts een uitermate ondergeschikte plaats in zonder principieele en zonder blijvende beteekenis.

Een beschouwing over dit onderwerp heeft dan ook geen verdere waarde dan het vastleggen van dit stukje financiële geschiedenis van de overgangsperiode, die op 10 Mei j.l. aanving. In dit opzicht is er een duidelijk verschil met de andere op denzelfden dag afgekondigde verordening op financieel gebied, t.w. de deviezennoodmaatregel. Ook hier heeft men te doen met een aantal overgangsbepalingen, doch hier involveert het tijdelijke karakter niet een voorbereiding voor den terugkeer naar normale verhoudingen, zooals die voor 10 Mei golden; integendeel is de practisch volkomen bevrozing van de deviezenpositie (in den ruimsten zin des woords) bedoeld als inleiding voor een sluitend samenstel van bepalingen, dat het deviezenverkeer minstens voor den duur van den oorlog aan nauwkeurige voorschriften zal binden.

Niet aldus bij het bankenmoratorium: de terugkeer naar een geheel vrij betalingsverkeer bleef van den aanvang af het doel; de gedeeltelijke blokkade van deposito's en creditgelden had slechts tot opzet om te vermijden, dat oppotten van chartaal geld de liquiditeit van het bankwezen in gevaar zou brengen. In overeenstemming met dien opzet bleef de giraalgeldcirculatie volkomen onbelemmerd, alleen de opvraging van saldi in den vorm van chartaal geld werd aan banden gelegd. Doordat eenerzijds het moratorium niet verplicht was, anderzijds ernaar werd gestreefd om die opvragingen van saldi, die verband hielden met het vervallen van betalingen, welke normaal in den vorm van chartaal geld plegen te worden verricht, zooals b.v. voor loonen, huren, pachten enz., buiten het moratorium te houden, werd het beoogde doel: alleen die opvragingen te remmen, die oppotten van geldmiddelen tot opzet hadden, bereikt.

Mogelijke redenen voor opvraging van chartaal geld.

Onder de geschetste omstandigheden hangt het van de ratio van den zucht tot oppotten van geldmiddelen af, hoe lang het moratorium gehandhaafd moet worden. Zijn het alleen de psychose der eerste oorlogsdagen en de vrees voor financieele ontreddeering en bankensluiting, die de deposanten ertoe brengen hun saldi op te vragen, dan kan na zeer korten tijd, zoodra de situatie weer genormaliseerd is, en men geen aanleiding meer heeft om ontwrichting van het financieele verkeer te voorzien, verdere opvraging achterwege blijven, terwijl langzamerhand het opgepotte geld weer naar de banken terugvloeit. Wanneer daarentegen de opvragingen verband houden met vrees voor de solvabiliteit der banken, dan is de terugkeer naar normale verhoudingen een proces, dat veel meer tijd in beslag neemt.

Bij ons was kennelijk de eerstomschreven overweging de enige aanleiding voor de vraag naar chartaal geld; zoodra men wist, dat stortingen, die na 10 Mei waren gedaan, buiten het moratorium vielen, nam het terugvloeien van geldmiddelen een aanvang. Het vertrouwen in het bankwezen bleef ongeschokt.

Onder die omstandigheden kon men reeds van den aanvang af verwachten, dat de opheffing van het moratorium een kwestie van betrekkelijk korten tijd zou zijn. Inmiddels was men trouwens reeds overgegaan tot aanmerkelijke verzachting van de maatregelen, waardoor de maximumopvraging werd verhoogd tot het dubbele van den aanvankelijken maatstaf, die 3 % van het saldo per maand, met een minimumgrens van f 50.— per week, beliep.

De omvang der circulatie.

Kon men dus naar den aard van het motief der opvragingen reeds een spoedige beëindiging van het moratorium verwachten, het herstel van de liquiditeit der banken — voorwaarde voor de opheffing van den maatregel — werd nog aanmerkelijk versneld door de volgende factoren:

1. het in omloop brengen van Reichskreditkassenscheine, en
2. de financiering door de schatkist van haar uitgaven, deels door het rechtstreeks onderbrengen van schatkistpapier bij de centrale bank, anderdeels door de uitgifte van zilverbons.

Met betrekking tot den eerstgenoemden factor kan men slechts constateeren, dat de omvang van de circulatie van Reichskreditkassenscheine hier te lande niet bekend is. Evenmin is het bekend, hoeveel van dit papier bij De Nederlandsche Bank berust en welk gedeelte hiervan dus c.q. reeds indirect — nl. in den vorm van de hiertegenover uitgegeven bankbiljetten — in den weekstaat tot uiting komt. De absolute beteekenis van dit element in de geldcirculatie onttrekt zich derhalve aan de beoordeeling, maar wel staat vast, dat dit nieuwe circulatiemiddel in vollen omvang aan de liquiditeitspositie der banken is ten goede gekomen.

Hetzelfde geldt mutatis mutandis voor de middelen, die aan de markt zijn toegevoerd door de schatkistfinanciering bij de centrale bank en door middel van zilverbons. Op 6 Mei had de schatkist een creditsaldo bij De Nederlandsche Bank van rond 23 millioen; van het renteloze voorschot was toen natuurlijk geen gebruik gemaakt, terwijl ook geen schatkistpapier direct bij de Bank was ondergebracht. Op den weekstaat per 10 Juni komt een bedrag aan binnenlandsche disconto's voor, dat 46 millioen rechtstreeks ondergebracht schatkistpapier omvat. Het renteloze voorschot (waarop per den weekstaat van 3 Juni nog rond 13½ millioen gedisponeerd was) was geheel afbetaald, en aan de creditzijde paraisseert de schatkist alweer met een bedrag van ruim 14½ millioen. Sedert den laatsten weekstaat vóór 10 Mei heeft de schatkist derhalve aan de markt toegevoerd een bedrag van 46 millioen, plus 8 millioen (vermindering van het creditsaldo) of wel 54 millioen. De papiergeldcirculatie — voor zoover die uit den weekstaat blijkt althans — is sedert 6 Mei gestegen met rond. 77 millioen, zoodat een groot deel van de daarmee samenhangende financieringsbehoefte door de schatkist werd gedekt.

Het bedrag, per saldo dat door de vraag naar chartaal geld aan de liquiditeit der banken werd onttrokken, is derhalve uitermate gering, en in feite te verwaarloozen. Het gevolg is dan ook geweest, dat reeds eenigen tijd de schatkist de mogelijkheid zag om op de open markt papier onder te brengen tegen zeer redelijke rentecondities en tot zeer bevredigende bedragen.

De aflossing van het renteloze voorschot bij de centrale bank en de vorming van een bevredigend creditsaldo, waarvan boven reeds melding werd gemaakt, waren daarvan het gevolg. Uit dit verloop blijkt, dat de toestand geheel rijp was voor opheffing van het moratorium, welke dan ook per 11 Juni een feit werd.

Waarmede thans dit stukje financieel geschiedenis — van, dit zij herhaald, uiterst bescheiden beteekenis — tot het verleden behoort. Kl.

NEDERLANDS LUCHTVAART IN OORLOGSTIJD.

Onder de bedrijven, die in sterke mate blootstaan aan den weerslag van internationale gebeurtenissen, neemt het luchtverkeer een eerste plaats in. In de civiele luchtvaart hebben dan ook sedert het uitbreken van den oorlog in Augustus 1939 voortdurend veranderingen plaats gevonden. Toen ten slotte Nederland zelf in den oorlog betrokken werd, kwam het civiele luchtverkeer van en naar ons land geheel stil te liggen. De omstandigheden zijn thans zoozeer veranderd, dat men den „mobilisatietijd” als een afgesloten periode mag beschouwen. In het navolgende zullen wij trachten een eenigszins geordend beeld te geven van den gang van zaken gedurende dat tijdvak.

Bedrijfsbelemmeringen voortspruitend uit den oorlogstoestand.

Reeds geruimen tijd vóór de eerste oorlogsverklaringen waren de moeilijkheden begonnen; zij waren van velerlei aard. Vooreerst waren reeds in de dagen van spanning vóór het conflict steeds meer verboden gebieden voor de luchtvaart ingesteld. Het gevolg hiervan was, dat veelal langs omwegen gevlogen moest worden, de vliegtijden langer en het benzineverbruik grooter werden. Zoodra de oorlog uitbrak, verklaarden de oorlogvoerende practisch hun geheele territorium tot verboden gebied ¹⁾, waardoor het uitvoeren van veel diensten volstrekt onmogelijk werd. Een groot nadeel was het voorts, dat de oorlogvoerende landen en vele neutralen de radio-uitzending van weerberichten verboden, omdat zij daarmee geen aanwijzingen aan vreemde militaire vliegtuigen wilden verstrekken. De regelmatigheid van het luchtverkeer werd daardoor vooral in de wintermaanden aan een zware proef onderworpen. Een ander bezwaar was nog de onzekerheid van de bedrijfsstoffenvoorziening, daar men kon verwachten, dat veel landen hun benzinevoorraden voor militaire doeleinden zouden reserveeren. Op dit gebied zijn de moeilijkheden echter nogal meegevallen: in alle landen werd benzine, zij het gerantsoeneerd, ter beschikking gesteld.

Een moeilijkheid van geheel anderen aard was echter, dat de meeste verkeersvliegers onder de wapenen werden geroepen. In Nederland moest een regeling om althans een aantal hunner van mobilisatie-opkomst vrijgesteld te krijgen geïmproviseerd worden. Voor de K.L.M. was het onder die omstandigheden gelukkig, dat zij beschikte over een vijftal Amerikaansche vliegtuigbestuurders. Dit voordeel was echter slechts van korten duur, want weldra verbood de regering van de Vereenigde Staten aan haar staatsburgers, zich in de oorlogszone (w.o. de Noordzee) te begeven; op de Indië-lijn konden de Amerikaansche vliegers intusschen nog steeds dienst doen. Een en ander is oorzaak geweest, dat de burgerluchtvaart, ondanks het sterk ingekrompen luchtnet, vrijwel voortdurend — althans wat het vliegende personeel betreft — met personeelsgebrek te kampen heeft gehad.

¹⁾ Volgens art. 38 van het Luchtvaartverdrag van Parijs zijn in geval van oorlog de staten, ook, indien zij neutraal blijven, niet meer aan dit verdrag gebonden. Het verdrag blijft „slapen”, totdat de vrede hersteld is.

Deze moeilijkheden ten spijt hebben de luchtverkeersmaatschappijen der neutrale landen van den eersten oorlogsdag af het uiterste gedaan om zooveel mogelijk van de internationale verbindingen in stand te houden. Haar regeeringen hebben deze pogingen in het algemeen krachtig ondersteund.

Ofschoon de K.L.M. haar diensten op Midden-Europa moest sluiten, kon zij de verbinding met Scandinavië in stand houden, al moest een flinke omweg gevlogen worden om de Duitse bocht te vermijden. Reeds op 15 October werd van het Britsche gouvernement toestemming verkregen om een dienst op Shoreham te heropenen, die 9 November verdubbeld werd. Pogingen om ook in Frankrijk een luchthaven aan de kust voor het luchtverkeer vrij te krijgen hadden echter geen succes. Wel werd op 20 September in samenwerking met de SABENA een dienst op Brussel geopend.

Het bedrijf op het ingekrompen luchtnet.

De gang van zaken op het ingekrompen luchtnet was voorshands niet ongunstig. De scheepvaart werd door het mijnengevaar zeer belemmerd en het reizen per trein gaf aan de grensstations groot oponthoud, zoodat de belangstelling voor de vervoersmogelijkheid door de lucht zeer groot was. De bezetting der vliegtuigen was beter dan ooit; het vervoer omvatte geheel nieuwe categorieën passagiers en vracht (b.v. veel Scandinavische zeelieden naar en van schepen, die te Duins werden opgehouden, vrijwilligers en ambulances naar en vluchtelingen uit Finland). Buiten de vluchten volgens dienstregeling konden nog veelvuldig chartervluchten worden afgesloten.

In totaal werd van 1 Sept. 1939 tot 31 Maart 1940 een vervoerscapaciteit van bijna 22.000.000 passagiers/km geproduceerd, tegen ruim 62.000.000 in de overeenkomstige periode 1938/39, maar van dit „aanbod” werd thans 62 pCt. „afgenomen”, tegen slechts 48 pCt. vóór den oorlog.

Dat in absolute cijfers het vervoer intusschen toch sterk gedaald was, blijkt wel uit het volgende staatje:

DOOR DE K. L. M. VERVOERDE PASSAGIERS.

	Algemeen			In Europa.		
	1939	1938	Stijging.	1939	1938	Stijging.
Jan.-Aug.	119.403	111.272	+ 7,3%	88.532	74.153	+ 19,4%
Sept.-Dec.	17.400	52.448	- 66,7%	11.346	36.930	- 69,3%

De Indië-lijn, het commercieel belangrijkste deel van het K.L.M.-bedrijf, had vooral zwaar onder den oorlog te lijden. De eerste helft van 1939 had voor het vervoer op deze lijn een ongekende ontplooiing te zien gegeven, zoodat reeds maatregelen overwogen werden om de vervoerscapaciteit uit te breiden: De oorlog veranderde het geheele aspect en bracht terstond een inkrimping van de vervoerscapaciteit, en wel op tweeërlei manier. Daar Duitsland noch Frankrijk het overvliegen van hun gebied toestonden²⁾, werd het Europeesche eindpunt van Amsterdam naar Napels verplaatst; passagiers en bemanningen moesten uit West-Europa per trein daarheen reizen. Tevens werd de dienst van een van 3 × per week tot een van 2 × per week teruggebracht. Door een en ander verminderde de vervoerscapaciteit in ton/km met ± 40 pCt. De daling van het werkelijk vervoer in de eerste vier oorlogsmaanden beantwoordde daaraan geheel: dit liep terug met ± 48 pCt. (post, passagiers en goederen samen) ten aanzien van de overeenkomstige periode van 1938. In 1940 herstelde het vervoer zich weer eenigszins, maar het bleef toch nog aanmerkelijk ten achter bij het begin van 1939. De bezettingsgraad was in het eerste kwartaal 1940 ruim 67 pCt., hetgeen iets, maar niet veel, beneden het voor-oorlogsche peil is. Te vermelden valt nog, dat het passagiersvervoer in Westwaartsche richting, dus naar

²⁾ Frankrijk staat tot dusver alleen aan Britsche verkeersvliegtuigen toe, over zijn gebied te vliegen, zoodat de Britsche luchtlijn naar Indië in stand is kunnen blijven.

het onrustige Europa toe, veel sterker verminderde dan het vervoer naar het Oosten.

Mogelijke nieuwe verbindingen.

Daar West- en Noord-Europa overigens maar beperkte mogelijkheden boden, zocht de directie der K.L.M. reeds terstond na het uitbreken van den oorlog een nieuw steunpunt in Zuid-Europa om daar haar personeel en materiaal nog zooveel mogelijk productief te maken. De keus viel op Lissabon. Deze plaats belooft een zeer belangrijk knooppunt in het luchtverkeer te worden: de Amerikaanse clipperdienst over den Oceaan heeft daar zijn eindstation. Bovendien heeft Portugal een krachtige en voortvarende regeering, maar nog geen eigen civiele luchtvaart, zoodat men mocht hopen het land te kunnen helpen met den opbouw van een eigen luchtverkeers-organisatie en daardoor blijvend goede relaties te vestigen.

Het resultaat van de bemoeiingen was, dat de K.L.M., zoodra de winter voorbij was, op 2 April een dienst Amsterdam—Oporto—Lissabon kon openen, die vooral belangrijk was, omdat hij aansluiting gaf naar en van West-, Noord- en Middel-Europa op de lijn New-York—Azoren—Lissabon van de Pan American Airways (American Clipper).

De dienst op Lissabon was intusschen slechts een eerste étape voor een grotere onderneming, t.w. de exploitatie van een dienst over den Atlantischen Oceaan naar West-Indië. Ook op dit gebied verhoogde de K.L.M. haar activiteit, naarmate zij die op het Europeesche luchtnet minder kon ontplooiën. Het vliegen op het lange Oceaan-traject stelt echter zooveel bijzondere eischen aan personeel en materieel, dat een zeer intensieve voorbereiding noodzakelijk was. Aan de eerste proefvluchten voor een postdienst naar Paramaribo is men dan ook niet meer toe gekomen.

Nadat in begin April een belangrijk deel van Scandinavië tot oorlogsterrein geworden was, werden de diensten naar het Noorden met één slag stil gelegd. Wegens het gemis aan doorverbinding daalde het passagiersvervoer op de andere lijnen ook aanmerkelijk, zoodat de lijn Amsterdam—Brussel zelfs gesloten moest worden. Zoodra de situatie in het Noorden zich eenigszins geconsolideerd had, werden onderhandelingen geopend over het herstel van de verbinding met Zweden, maar daar deze lijn over het bezette Denemarken zou loopen, zou vervoer van Britsche passagiers en goederen daarop toch niet mogelijk zijn geweest.

De opleiding tot verkeersvlieger.

Het is hier de plaats om te wijzen op een gevaar, dat op den duur aan de Nederlandsche verkeersluchtvaart méér schade kan berokkenen dan de tijdelijke moeilijkheden van het oogenblik: de stagnatie in de vorming van verkeersvliegers. Het is steeds een der grootste zorgen van de K.L.M.-directie geweest, de personeelsvoorziening voor de toekomst veilig te stellen; meer dan eens is een tekort aan vliegend personeel de beperkende factor geweest, die de uitbreiding van het luchtnet tegenhield. Dit detail eischt vooral daarom zooveel zorg, omdat de opleiding tot bestuurder van moderne verkeersvliegtuigen een zaak van jaren is (tot nu toe bereikte een leerling, wiens opleiding van het begin af aan op het verkeersvliegen gericht was, eerst na 4½ jaar het stadium, waarin hij op de korte binnenlandsche trajecten het eenvoudigste moderne 2-motorige materiaal mocht vliegen).

Slechts drie leden van het vliegercorps der K.L.M. zijn in den oorlog gevallen. Maar de geschiktheid van hen, die thans hun beroep niet kunnen uitoefenen, gaat ongetwijfeld achteruit, zoodat later een herscholingsperiode noodig zal zijn om hen weer geheel voor hun beroep geschikt te maken. Bovendien staat de opleiding van jonge verkeersvliegers, die vroeger, voor wat het practisch

vliegen betreft, op het vliegveld Schiphol plaats vond, thans stil.

Dit alles is des te ernstiger, omdat het te verwachten is, dat zich na den oorlog ongekende perspectieven voor de luchtvaart zullen openen. De vliegtuigindustrie, die thans haar capaciteit nog uitbreidt om aan de orders voor militaire vliegtuigen te kunnen voldoen, zal dan naar andere objecten moeten omzien om haar bedrijf op gang te houden: zij zal zich moeten concentreren op den bouw van verkeersvliegtuigen. Maar om deze vliegtuigen in groote series te kunnen aanmaken, zal het noodig zijn, dat het luchtverkeer nog enorm in omvang toeneemt. Het valt daarom te verwachten, dat de fabrieken al haar kunnen er op zullen richten vliegtuigtypen te fabriceren, die zoo gunstig in de exploitatie zijn, dat de luchtverkeersmaatschappijen haar tarieven sterk kunnen verlagen³⁾, het verkeer dus enorm zal stijgen en deze vliegtuigen dientengevolge groote hoeveelheden zullen kunnen worden afgenomen.

Er is dan ook reden om te yreezen, dat na het herstel der internationale betrekkingen de personeelsvoorziening van onze nationale luchtvaart de uitbreiding van de luchtverkeersmogelijkheden niet zal kunnen bijhouden. Nederland zou daardoor niet ten volle profijt kunnen trekken uit den te verwachten technischen vooruitgang, en wellicht ten achter raken bij andere landen in den wedloop om de verdeeling van het wereldverkeer na den oorlog.

Het zou daarom ten zeerste in het belang van de Nederlandsche luchtvaart zijn, indien thans, in dezen tijd zonder luchtverkeer, de middelen konden worden gevonden om tóch de opleiding van verkeersvliegers te doen doorgaan. Bijna onoverkomelijke moeilijkheden staan daaraan in den weg; wij kunnen dan ook niet beoordeelen of het wel mogelijk is. Ons doel is slechts, de opleiding van verkeersvliegers als een Nederlandsch luchtvaartbelang van de eerste orde te signaleren.

9 Juni 1940.

Mr. O. LEYENDEKKERS.

³⁾ De ontwikkeling naar lagere tarieven door meer vervoer is in de V.S. reeds verder gevorderd dan in Europa. Een reis New-York—Chicago (\pm 1200 km) kost thans \$ 45, d.i. 66 pCt. van den prijs vóór den oorlog, van een reis van gelijke lengte Amsterdam—Boedapest.

DE WERKVERRUIMING IN DE PRACTIJK ¹⁾.

II.

Elke provincie heeft sedert het midden van 1939 haar eigen inspectie voor de werkverruiming, onderdeel van den Rijksdienst voor de Werkverruiming. Mede door deze organisatie is het mogelijk een inzicht te krijgen in hetgeen de vele duizenden tewerkgestelden verrichten.

Teneinde een beeld te geven van wat op dit terrein in de verschillende provincies is verricht, volgen hieronder de gegevens over 1939 van Utrecht en Noord-Brabant.

Allereerst iets uit een kleine provincie, n.l. Utrecht en wel over 1939. De volgende staat geeft daarin eenig inzicht.

Werkverruiming in de provincie Utrecht in het jaar 1939.

Verdeeling aantal arbeiders naar den werkgever	Aantal manweken	In procenten
Gemeentelijke werken	15.448	14
Rijkswerken:		
Defensie	7.405	7
Staatsboschbeheer	9.940	9
Rijkswaterstaat	10.174	9
Provinciale werken	41.915	38
Waterschappen	2.987	3
Stichtingen en Vereenigingen .	11.119	10
Particulieren	11.043	10
Totaal	110.031	100

In totaal is in 1939 in de provincie Utrecht verloond f 1.610.000.— over 110.000 manweken. De gemiddelde verdienste van een tewerkgestelde bedroeg, vermeerderd met de uitbetaalde toeslagen — waarvoor in 1939 boven genoemd loonbedrag rond f 110.000 werd betaald —, f 15.60 per manweek.

Noord-Brabant.

Noord-Brabant geeft over het tijdvak 1 Juli 1938—1 Juli 1939 een aantal gegevens, welke ons in de gelegenheid stellen een oordeel te vormen over de betekenis der werkverruiming in dit gewest.

Het waren in deze provincie vooral de z.g. centrale objecten, welke van belang waren voor het op peil houden der werkgelegenheid. In het verslagjaar 1939 werden in totaal 366.645 manweken verloond, waarvan 160.660 voor rekening kwamen van de centrale werkverschaffingen.

Zooals uit onderstaande tabel blijkt, werd ruim 44 % van het totaal loonbedrag uitbetaald aan arbeiders, werkzaam op centrale objecten. In totaal is n.l. aan loon (hieronder te verstaan zuiver loon + regenverlet + kindertoeslag + eventuele procentische toeslag) betaald f 5.100.344, terwijl de centrale objecten hiervan f 2.329.804 voor hun rekening namen. De centrale objecten staan aan de spits, wat den omvang betreft. Daarna volgen de gemeentelijke, met een loonbedrag van f 1.939.403, terwijl de particuliere objecten op de derde plaats komen, met f 831.137.

Beschouwt men echter het aantal objecten, dan is de volgorde juist omgekeerd. In het verslagjaar toch werd gewerkt aan 473 particuliere, 238 gemeentelijke en 93 centrale werkobjecten.

De centrale objecten blijken ook wat het aantal tewerkgestelden betreft, de belangrijkste plaats in te nemen bij de verschillende categorieën werkverruimingsobjecten.

Overzicht van het aantal tewerkgestelde arbeiders bij de diverse werkverschaffingsobjecten, telkens in de eerste week van de maand.

Erste week van	Gemeentelijke werkverschaffing	Particuliere werkverschaffing	Centrale werkverschaffing	Totaal aantal tewerkgestelden.	Totaal aantal gesteunden.
1938					
Augustus				6604	6978
September				6851	10489
October	3258	1359	2993	7610	10450
November	3714	1249	3588	8551	9421
December	3977	1308	4128	9413	11508
1939					
Januari	182	—	19	151	22667
Februari	4078	1505	3587	9170	13531
Maart	4251	1709	4148	10108	12743
April	4098	1534	4792	10424	11291
Mei	3963	1404	5116	10483	9459
Juni	3407	1409	4617	9433	8068
Juli	2760	1513	4491	8764	6448
Augustus	2417	1429	5103	8949	4804
September	2600	1374	4912	8886	4464
October	2421	1142	5128	8691	4150
November	2122	1076	6088	9286	3454
December	2353	975	6038	9366	5587

Bij nadere beschouwing der gemeentelijke objecten blijkt, dat een groot gedeelte van het werk bestaat uit de

¹⁾ Het eerste gedeelte van dit artikel verscheen in Economisch-Statistische Berichten van 5 Juni 1940, blz. 364.

verbetering van zandwegen. In totaal werden ruim 769 km zandwegen aangelegd of verbeterd. Per km weg is aan loon (waarbij inbegrepen regenverlet en kindertoeslag) f 705.02 besteed. Daarbij komt dan f 132.71 aan toeslagen (n.l. feestdagvergoeding, geboortevergoeding, begrafenisvergoeding, laarzenvergoeding, brandstoftoeslag, trainingstoeslag, licht- en loopverlet, enz.) en sociale voorzieningen, waaronder te verstaan rentezegels en het aandeel in de ziektepremie.

Dat de verbetering van de zandwegen een loonintensief object is, blijkt duidelijk uit het geringe bedrag der bijkomende kosten, waaronder te rekenen zijn de uitgaven voor toezicht, administratie en materiaal en waarin geen subsidie wordt verleend. Dit bedrag is n.l. nog geen vijfde gedeelte van het bedrag, dat besteed wordt aan loon met toeslagen en sociale voorzieningen. In aanmerking genomen de toestand der zandwegen in verschillende gemeenten, kan gezegd worden, dat de verbetering ervan voor de omgeving een groot economisch belang is. Vele zandwegen toch waren in natte tijden in modderpoelen veranderd, doordat er harde, niet doorlatende lagen in voorkwamen en de bermstooten vrijwel geheel dichtgegroeid waren met grassen en struikgewas. Het was dan ook voor de in den omtrek wonende landbouwers vrijwel ondoenlijk om met zware vrachten hun boerderij te bereiken. De verbetering heeft in den regel bestaan uit het spitten van den weg op zoodanige wijze, dat de harde lagen gebroken werden en het doorlatende zand boven kwam. Was er geen geschikt zand in den ondergrond aanwezig, dan werd dit uit in de omgeving gelegen hooge perceelen gegraven. Van de geboden gelegenheid werd in verschillende gevallen gebruik gemaakt om bochten af te snijden en den weg op een behoorlijke breedte te brengen.

Ook elders, b.v. in Gelderland, is de verbetering van zandwegen een dankbaar object voor werkverruiming. Hierover heerscht de overtuiging, dat de economische toestand ten plattelande met deze werken zeer gebaat is.

Naast de zandwegen komen, niet alleen in Noord-Brabant, doch in alle streken waar dit mogelijk is, als gemeentelijke objecten de ontginningen van woeste gronden tot bouw- en weiland voor. Deze woeste gronden zijn veelal heidegronden, doch ook wel veen- en broekgronden, waarvan de opbrengst nihil was, voor tot ontginning werd overgegaan. In totaal werden in Noord-Brabant door de werkverruiming in het vorig jaar bijna 320 ha ontgonnen. Hiervoor men het bedrag aan loon, dat hiervoor benodigd was, blijkt het per ha f 633.19 te zijn geweest. Wordt

het loon vermeerderd met de toeslagen, de sociale voorzieningen en de bijkomende kosten, dan is er per ha in totaal f 799.55 uitgegeven.

Aangezien er in verschillende streken van Noord-Brabant groot gebrek is aan cultuurgrond, speciaal voor jonge boeren, die zelf een bedrijfje willen stichten, terwijl ook de bestaande bedrijven er dikwijls prijs op stellen hun oppervlakte te vergrooten met ontgonnen grond, is het toe te juichen, dat, door het op ruime schaal beschikbaar stellen van subsidies, de oppervlakte cultuurgrond is vermeerderd. Naast bovengenoemde voordeelen staat dan nog het voordeel van de blijvende werkverruiming, die door deze oppervlaktevermeerdering is tot stand gekomen. Immers, bij allerlei oogstwerkzaamheden zijn landarbeiders noodig, die dan het aantal arbeiders, dat in de werkloozenzorg is opgenomen, doen dalen. Terwijl er ongeveer 320 ha gemeentegronden werden ontgonnen tot bouw- en weiland, werd tevens bijna 245 ha bosch aangelegd. Hiervoor werden hoog gelegen gronden gebruikt, die tevens in verschillende gevallen achteraf lagen, waardoor ze als bouwland niet rendabel zouden zijn te maken.

Ook gingen de gemeentebesturen er toe over ruim 138 ha bestaand bouw- en weiland te verbeteren, hetgeen in den regel geschiedde door het z.g. diepspitten, waardoor harde lagen werden gebroken en door egaliseeren. Van het boschbezit der gemeenten werd ruim 500 ha verbeterd door het plaggen en spitten van beplantingen en het aanleggen van brandsingels.

Beschouwen wij de particuliere objecten, dan blijkt bij deze werkverruiming de ontginning van woeste gronden tot bouw- en weiland aan de spits te staan. De totale oppervlakte daarvan bedroeg in het verslagjaar ruim 716 ha. Hieraan werd in totaal 37.863 manweken gewerkt, terwijl een bedrag van f 547.654.31 aan loon werd besteed, of f 766.— per ha. Vermeerderd men het loon met de toeslagen en de kosten van de sociale voorzieningen, dan was voor de ontginning van 1 ha woeste grond tot bouw- en weiland noodig een bedrag van f 887.—. De Overheid nam hiervan voor haar rekening gemiddeld f 726.—, zoodat de kosten voor den eigenaar bedroegen f 161.— per ha, waarbij dan nog voor dezen komen de z.g. andere kosten, dit zijn de uitgaven voor de sociale voorzieningen, toezicht, administratie, huur van spoor- en ander materiaal enz. Bovendien draagt de eigenaar volledig alle kosten voor den bouw van boerderijen en dergelijke.

Werden er ruim 715 ha voor particulieren ontgonnen tot bouw- en weiland, daarnaast werden bijna 220 ha

OVERZICHT VAN DE TOTALE UITGAVEN INZAKE WERKVERSCAFFING IN DE PROVINCIE NOORD-BRABANT IN HET VERSLAGJAAR 1939.

Aard der werkverschaffing	Loon, waarbij inbegrepen event. procentische toeslag, regenverlet en kindertoeslag	Toeslagen, (feestdag-, rijwiel-, laarzen-, brandstof-, training-, enz.)	Sociale voorzieningen (rentezegels en het aandeel in de ziektepremie)	Bijkomende kosten (waarin geen subsidie wordt verleend)	Totaal
Gemeentelijke werkverschaffing.....	f 1.939.403	f 158.458	f 114.402	f 522.472	f 2.734.735
Particuliere objecten ..	„ 831.137	„ 72.019	„ 55.153	—	„ 958.309
Centrale werkverschaffing	„ 2.329.804	„ 221.756	„ 136.154	„ 388.989	„ 3.076.703
Totaal	f 5.100.344	f 452.233	f 305.709	f 911.461	f 6.769.747

cijfers voor grond-aankoop, bouw van boerderijen e.d., deze zijn niet bekend en werden daarom niet vermeld.

woesten grond ontgonnen tot bosch. Sommige eigenaren konden overtuigd worden van het nut van herontginning van eertijds slecht ontgonnen bouw- en weiland, zoodat ruim 79 ha van dergelijke gronden in het verslagjaar op deskundige wijze werden verbeterd. Tevens werden ruim 58 ha bestaand bosch verbeterd. Het aanleggen en het verbeteren van wegen en waterlossingen spelen uit den aard der zaak bij particuliere objecten slechts een ondergeschikte rol.

Ten besluite van het provinciaal werk in Noord-Brabant op dit gebied, is onderaan blz. 397 een staat opgenomen, welke in cijfers weergeeft, wat besteed is.

April 1940.

MEYER DE VRIES.

GEMIDDELD TINQUOTUM VOOR 1940 BLIJFT 100 pCt.

De marktpolitiek van het Tincomité.

In zijn op 27 April 1940 te Londen gehouden bijeenkomst, heeft het Tincomité besloten het uitvoer-restrictiepercentage, dat voor het loopende kwartaal 20 pCt. bedroeg, gedurende het derde kwartaal van dit jaar te doen vervallen. Zoodoende mag gedurende dit tijdperk door de bij het contrôle-schema aangesloten landen het geheele vastgestelde basisquotum worden uitgevoerd. Daar over het eerste kwartaal 1940 bovendien een hoeveelheid van 20 pCt. boven het standaardquantum mocht worden uitgevoerd, is er dus tot nog toe gemiddeld over 1940 voor de bij de restrictie aangesloten tinproducenten geen uitvoerbeperking beneden het standaardquantum. Dit is niet alleen in theorie, als rekenkundig gemiddelde, maar ook praktisch het geval, daar de export aan het eind van het eerste kwartaal, toen het uitvoerpercentage 120 bedroeg, nog zoo aanzienlijk bij het exportquotum was achtergebleven, dat ondanks een vastgesteld uitvoerpercentage van 80 pCt. voor het tweede kwartaal de uitvoeren gedurende dit kwartaal zeker op het totaal van 100 pCt. zullen komen.

Eenigen tijd geleden rekende men nog vrij algemeen op handhaving van het percentage van 80 pCt. en zoodoende is deze verhooging van het uitvoerpercentage min of meer verrassend geweest. Toch is dit besluit van het comité zeer zeker te motiveren en is er weinig reden hierin een verzwakking van de huidige positie van de tinmarkt en de tinrestrictie te zien.

De tot nu toe gevolgde politiek.

In het kort kan men de door het Tincomité, sinds het uitbreken van den oorlog in September 1939, gevolgde politiek als volgt weergeven.

Na een serie sterke en snel op elkaar volgende verhoogingen van het uitvoerpercentage, dat in het eerste halfjaar 1939 gemiddeld 37½ pCt. ¹⁾ bedroeg, tot een gemiddelde van 110 pCt. voor de tweede helft van 1939 en tot 120 pCt. voor het eerste kwartaal 1940, teneinde aan de plotseling geheel gewijzigde situatie het hoofd te bieden, streeft men er thans naar de productie op een hoog niveau min of meer te stabiliseeren.

De aanpassing aan de plotseling sterk gestegen vraag op de tinmarkt heeft de leiding van het contrôle-schema behoorlijk weten te regelen ²⁾.

De verlaging van het quantum voor het tweede kwartaal tot 80 pCt. wijst dan ook m.i. in het geheel niet op een ongunstige situatie op de tinmarkt, maar in verband met de voorafgaande hoge uitvoerpercentages vormen deze 80 pCt. ongeveer het maximum, dat de bij de contrôle

aangesloten producenten ook werkelijk zullen kunnen uitvoeren. Nadat de voorraden bij de producenten waren uitgeput om aan de eerste vraag te kunnen voldoen, bleek namelijk een toeneming van de productie in de meeste gevallen een langeren tijd te vereischen, dan men uit de snelle wisseling der uitvoerpercentages geneigd zou zijn te concludeeren.

Thans, nu men in het algemeen de productie heeft ingesteld op een peil ongeveer overeenkomend met het standaardquantum, is een uitvoerpercentage van 100 pCt. slechts de weergave van den bestaanden toestand.

Ziet men nu de politiek van het Tincomité als een geleidelijke overschakeling van de slechts met geringe bezetting werkende Tinproductie tot een toestand, die in het algemeen overeenkomt met een maximumproductie, dan blijft nog slechts de vraag, of de vaststelling van de hoogte van dit productiepeil juist is geweest.

Men kan een overzicht van de statistische positie geven en aan de hand hiervan bovenstaande vraag beantwoorden. De gegevens komen echter slechts in beperkte mate beschikbaar en berusten voor een groot deel op schattingen en daar het Tincomité zijn beslissingen in hoofdzaak op grond van verwachtingen aangaande de ontwikkeling in de naaste toekomst neemt, kan men beter pogen in het algemeen eenige factoren weer te geven, die zeker van invloed zijn geweest op de besluiten van het comité.

Daar ik hierover reeds in voorgaande artikelen gesproken heb ³⁾, moge ik thans volstaan met eenige korte opmerkingen dienaangaande.

De vraag naar tin is onder invloed van den oorlog plotseling sterk toegenomen en wel veel meer dan men ooit verwacht had. Thans, nu de oorlogvoering in een veel heviger stadium is gekomen en dus waarschijnlijk ook het materiaalverbruik opnieuw is toegenomen, blijft onder die voorwaarden deze groote vraag vrij zeker bestaan.

Het Engelsche en het Fransche Imperium zijn zowel consument als producent van tin en voorts als afnemers van de industrie in de Vereenigde Staten, in nauwe mate betrokken bij de verwerking van de grondstof. Uit deze situatie vloeien twee tegenstrijdige belangen voort. In de eerste plaats is er natuurlijk de wensch om van deze zoo belangrijke grondstof zooveel mogelijk en tegen zoo laag mogelijken prijs ter beschikking te hebben. Aan den anderen kant zijn voor deze landen de productie en de export naar overige verbruikslanden een belangrijke bron van deviezen-opbrengsten en is men er bij geïnteresseerd, dat de opbrengst, d.w.z. voornamelijk de prijs (de vraag naar tin is zeer onelastisch), van het product zoo hoog mogelijk is.

Door het feit, dat de vraag naar tin, hetzij voor directe verwerking, hetzij voor het vergrooten en aanleggen van voorraden door particulieren en overheid, aanhoudend op een hoog peil bleef, heeft de Tincontrole slechts de keus gehad om de productie zoo veel mogelijk uit te breiden.

Het streven naar handhaving van de internationale samenwerking op dit gebied, brengt mede, dat men geneigd is tot een zoo mild mogelijke toepassing van productie- en uitvoerbeperkende maatregelen en daarbij eerder de grenzen aan den ruihen kant neemt, dan het risico te loopen, dat door een conservatieve restrictie-politiek het schema zou ophouden te bestaan.

In hoeverre deze politiek gebaseerd is op, of achteraf gerechtvaardigd wordt door, het reële verloop van de tinmarkt, moge blijken uit een overzicht van de statistische positie en de prijsontwikkeling aan de hand van de nog beschikbare gegevens.

Statistische positie.

Indien het geheele standaardquantum mag worden uitgevoerd, beteekent dit een productie en uitvoer der aangesloten landen van bijna 209.000 long tons per jaar.

¹⁾ Exclusief 10 pCt. in het eerste kwartaal 1939 voor de buffer-stock.

²⁾ Zie E.-S. B. d.d. 13 Maart 1940; blz. 200.

³⁾ Zie E.-S. B. van 20 Dec. 1939 en 13 Maart 1940.

Daarbij komt dan nog de productie der outsiders, waarvan China, Australië, Burma, Japan en Cornwall de voornaamste zijn, te schatten op ± 30.000 ton per jaar. Dit komt dus neer op een beschikbaar komen van ongeveer 240.000 ton tin per jaar. In totaal werd er vanaf September 1939 t/m Maart 1940 ongeveer 149.000-ton voortgebracht, hetgeen dus overeenkomt met een productie van ongeveer 255.000 ton per jaar; hierin zijn echter ook begrepen de reeds aanwezige voorraden bij de mijnen, die vrijwel geheel zijn uitgevoerd om aan de vraag te kunnen voldoen. Over het eerste kwartaal van 1940 is er in totaal ± 52.600 ton uitgevoerd ⁴⁾, waarvan 46.500 ton door de restrictie-landen (toegestaan uitvoerpercentage 120, dat is ± 63.100 ton).

Het verbruik over de periode Sept. 1939/Maart 1940 wordt geraamd op ± 126.500 ton. Voor het eerste kwartaal 1940 komt in het April-nummer van het Statistical Bulletin of the International Tin Research and Development Council een raming van het verbruik voor van 62.400 ton, dat zou dus, indien ongeveer gelijkblijvend, een jaarconsumptie van ± 250.000 ton beteekenen; hiervan zou dan ± 100.000 ton voor rekening van de Vereenigde Staten, de voornaamste tinverbruikers, komen. Bovendien wil men in dat land, daar tin vrijwel het eenige belangrijke metaal is, ten aanzien waarvan men geheel op toevoer van buiten is aangewezen, van overheidswege tot het opslaan van groote voorraden overgaan. Voor dat doel zijn dan ook reeds groote credieten aangevraagd en voor een deel toegestaan. Volgens sommige berichten zou men een reserve-voorraad van ongeveer 50.000 ton willen opslaan, dat is dus bijna het standaardquantum der aangesloten landen over een periode van drie maanden.

In het algemeen bestaat de tendens, ook bij particulieren, om onder de huidige omstandigheden de voorraden te vergrooten.

De visible supply plus carry-over in de Straits en bij de voornaamste Europeesche smelterijen bedroeg eind Augustus 1939 bijna 25.000 ton en steeg tot bijna 38.000 ton per ultimo December. Nadien zijn de voorraden echter weer geleidelijk verminderd tot 31.300 ton per 30 April 1940, daar de vraag van de tinverwerkende industrieën nog niet door de aanvoeren kon worden gedekt. Vooral de voorraden der Vereenigde Staten zijn nog steeds vrij klein, terwijl het grootste deel hiervan zeilende is, hetgeen toch altijd meerdere risico met zich brengt. Per ultimo April was de samenstelling van de voorraden der Vereenigde Staten als volgt: Zeilend 14.800 ton, in de havens 2.100 ton, in de pakhuisen opgeslagen 900 ton; totaal 17.800 ton, d.i. nog niet voldoende voor twee maanden verbruik. De voorraden in Engeland bedroegen op dien datum slechts 1.700 ton, tegen resp. 9.400 en 12.500 ton per eind Augustus en April 1939, hetgeen bij het huidige peil der consumptie in dat land overeenkomt met een verbruik van ongeveer drie weken.

Overziet men bovenstaande cijfers, die weliswaar gedeeltelijk geschat zijn, dan krijgt men sterk den indruk, dat bij het momenteele verbruik en gezien de voorraadpositie een uitvoerpercentage van 100 pCt. zeker verantwoord is. Het zou m.i. zelfs mogelijk zijn, dat, mede onder invloed van het aanleggen van oorlogsvoorraden het huidige productie-peil nog te laag zou blijken te zijn om aan de vraag te voldoen en dat men tot een hooger uitvoerpercentage in de toekomst zou moeten besluiten.

Er zou dan, indien men abstraheert van alle factoren van controle- en deviezenpolitiek, het volgende probleem kunnen ontstaan: De producenten, die bij het huidige peil der productie ook inderdaad hun maximum-capaciteit benutten, kunnen er slechts bij gebaat zijn, indien bij een nog toenemende vraag ook de prijzen verder stijgen, het-

geen vrij waarschijnlijk niet in een dergelijke mate het geval zal zijn, als het Tincomité aan de stijgende vraag tegemoet komt en de toegestane uitvoeren dienovereenkomstig verhoogt. Andere bij de controle aangesloten producenten, die hun productie-capaciteit nog kunnen opvoeren, zullen er echter op aandringen, dat het comité zooveel mogelijk aan een toenemende vraag tegemoet komt. Tot nog toe is deze situatie, waarbij dit belangenconflict binnen het kartel zou kunnen ontstaan, nog niet opgetreden. Tenslotte zouden, indien dit geval zich zou voordoen en afgezien van andere economisch-politieke factoren, de producenten, die thans op hun maximum-capaciteit werken, toch aan het kortste eind trekken. Immers, geeft men aan hun wenschen toe, dan is het, bij een blijvend groote vraag en stijgende prijzen, vrijwel zeker, dat de overige producenten zich uit de overeenkomst zouden losmaken. In verband met een dan ongetwijfeld sterk toenemenden aanvoer zal de prijs weer spoedig dalen met het resultaat, dat de producenten met beperkte productie-capaciteit er tenslotte niets op zijn vooruitgegaan en in de toekomst er vrij zeker op achteruit zullen gaan. Bovendien staat bij de huidige politieke constellatie, de wensch om voor alles de controle te handhaven op den voorgrond en zijn de verhoudingen zoodanig, dat men dit streven gemakkelijk kan verwezenlijken.

De prijsontwikkeling.

De belangrijkste prijsnoteering is momenteel die te New-York. Na een abnormale prijsstijging in October en November 1939 onder invloed van een locale tinschaarschte liep de prijs aldaar weer eenigszins terug en bedroeg deze over de maanden Januari t/m April gemiddeld 46,6 dollarcenten per lb. (Straits-cash), hetgeen nog iets lager is dan het prijspeil kort voor het uitbreken van den oorlog (gem. Jan./Apr. '39 $\pm 46,3$ \$ cts/lb, Mei/Aug. '39 48,8 \$ cts (N.)). In de tweede helft van Mei steeg de prijs van tin te New-York, hetgeen verband hield met het plotseling sterk toegenomen tempo der oorlogvoering in Europa, waardoor zoowel de vraag voor directe verwerking als die voor voorraadvorming toenamen. Bovendien werd de stemming op de tinmarkt sterk beïnvloed door de reeds vermelde plannen van de overheid in de Vereenigde Staten tot het aanleggen van strategische voorraden van dit metaal. De prijs liep zelfs nog op na het bekend worden van de beslissing van het Tincomité. Hij beweegt zich den laatsten tijd tusschen 57 en 58 dollarcenten per pound. Een prijs, die aanzienlijk boven het voor-oorlogsch peil ligt en het gemiddelde van 1937, een bij uitstek gunstig jaar voor de tin-industrie, overtreft (54,2 \$ cts/lb). Ondanks het vrij groote quantum tin, dat thans aan de markt wordt gebracht of in de naaste toekomst te verwachten is, beweegt de tinprijs zich momenteel dan ook op een voor de producenten gunstig niveau.

Slotbeschouwing.

Het tincontrole schema is nog steeds werkzaam, al is er over het geheel genomen in feite geen uitvoerbeperking beneden de standaardquanta meer. Men kan nog slechts spreken van een productie-beperking ten aanzien van eenige gebieden, die hun productie-capaciteit, zonder buitensporige kosten en op korten termijn, nog boven het standaardquantum zouden kunnen opvoeren. Bij een momenteel gunstige positie van de tinmarkt zou bij die producenten wellicht de neiging kunnen ontstaan om daarvan zooveel mogelijk te profiteren en zich uit het schema terug te trekken. Toch zal m.i. het besef van de abnormale voorwaarden van dezen opbloeit en de wetenschap, dat een eenmaal verbroken, tot nog toe vruchtbare, internationale samenwerking niet zoo licht meer hersteld wordt, een dergelijk besluit in sterke mate vermogen tegen te houden.

⁴⁾ In verband met het Chineesch Nieuwjaar is de tinuitvoer over het eerste kwartaal steeds lager dan gewoonlijk.

AANTĒEKENINGEN.

Overheidsmaatregelen op economisch gebied

HANDEL EN NIJVERHEID.

Benzinevaten. Verplichting tot inlevering van ledige transportvaten, welke regelmatig gebruikt worden als verzendmateriaal. Hieronder vallen niet petroleum stand- en ligvaten, die per tankwagen gevuld worden, echter wel smeerolievaten en gasolievaten. Evenmin van toepassing op vaten in gebruik bij overheidsbedrijven, waaronder bijv. de Ned. Spoorwegen). Het in te leveren materiaal moet zich in zoodanigen staat bevinden, dat het voor direct vervoer van benzine bruikbaar is. (E.V. 7/6/40, pag. 766.)

Garens. Kunstzijde. De bestaande adviescommissie inzake invoerbeperking enz. van kunstzijden garens is opgeheven. (E.V. 14/6/40, pag. 782; St. ct. No. 190.)

Herstel normaal bedrijfsleven. Er wordt gewezen op de noodzakelijkheid, dat iedere ondernemer zijn zaken, voorzoover mogelijk, op normale wijze blijft drijven en niet met een beroep op de buitengewone omstandigheden maatregelen treft, welke indruischen tegen het algemeen belang bij een zooveel mogelijk ongestoorde productie en distributie. (E.V. 31/5/40, pag. 745.)

In- en uitreizen. Bij verordening d.d. 6 Juni van den Rijkscommissaris is het binnenreizen in en het uitreizen uit het bezette Nederlandsche gebied, zonder bijzondere toestemming, verleend door den Rijkscommissaris, verboden. (E.V. 14/6/40, pag. 782.)

Octrooibedragen. Verschillende verplichtingen en rechten, voortvloeiende uit de Octrooiwet, blijven gehandhaafd of worden verlengd. Door den voorzitter van den Octrooiraad kunnen de noodige beslissingen worden genomen, in alle gevallen, waarin door de buitengewone omstandigheden een behoorlijke functioneering van het Recht van den Industrieelen Eigendom wordt verhinderd. (E.V. 31/5/40, pag. 746, St.bl. No. 801.)

Oorlogsschade. Commissie-oorlogsschade heeft aan notarissen, hypotheekbanken, pensioenfondsen, levensverzekeringmaatschappijen en andere instellingen opgaven verzocht ter registratie van de geleden schade.

Eigenaren, wier bebouwde eigendommen door oorlogsschade zijn getroffen, dienen zich, indien zij hypotheek op deze eigendommen hebben, voor 2 Juni te wenden tot den notaris of instelling van wie zij de hypotheek gekregen hebben; indien de eigendommen onbezwaard zijn tot den burgemeester hunner gemeente. (E.V. 7/6/40, pag. 765.)

Specerijen, enz. Ten behoeve van een voorgenomen inventarisatie en een doelmatige beschikbaarstelling van aanwezige voorraden, is sinds 9 Juni een afleveringsverbod voor specerijen enz. ingesteld. De Groenten- en Fruitcentrale kan van dit verbod dispensatie verleen.

Het verbod geldt niet voor detailverkoop aan den consument. (E.V. 14/6/40, pag. 782.)

Volkstelling. Uitstel. De volkstelling en ook de beroeps- en bedrijfstelling, welke dit jaar zouden plaatsvinden, zijn uitgesteld. (E.V. 14/6/40, pag. 782; St.bl. No. 0303.)

RANTSOENEERING EN DISTRIBUTIE.

Benzine. Pomphouders mogen tot nader order maximaal 5 liter benzine op eenmaal afleveren, voorzoover het personenwagens betreft, waarvoor aankoop van motorbrandstof is toegestaan. (E.V. 7/6/40, pag. 776.)

Blik. Algemeen handels- en verwerkingsverbod voor vertind blik met gedeeltelijke intrekking van de algemeene dispensatie voor non-ferro-metalen (zie ook onder metalen). Vergunning tot bovengenoemde handelingen voorshands uitsluitend voor melk- en conserveerindustrie kan tegen bepaalde voorwaarden bij het Rijksbureau voor non-ferro-metalen worden aangevraagd. (E.V. 7/6/40, pag. 777.)

Donkere olie. Beperking van de aflevering voor de verschillende doeleinden. In het algemeen zal moeten komen

vast te staan, dat vervanging van donkere olie door andere brandstof niet mogelijk is. Bij aflevering voor vervoer van goederen spelen de aard van het vervoer en de noodzaak daarvan een belangrijke rol bij de toekenning van de vergunning tot aflevering.

Regeling van verbruik of beschikbaarstelling van aanwezige voorraden. (E.V. 6/7/40, pag. 774.)

Hout. Aanvullende voorschriften voor distributie van hout. Ook kurkplaten vallen thans onder de regeling. (E.V. 7/6/40, pag. 773.)

Koffie en thee. Inwerkingtreden der distributieregeling op 6 Juni 1940. Toewijzing aan hotels, café's en restaurants 90 pCt. van hun normale omzetten. Zonder vergunning van de Meelcentrale is verboden: Branden van koffie, vervoeren en afleveren van ruwe koffie, verpakken van thee in eenheden kleiner dan 10 K.G., vervoeren van thee in verpakkingseenheden van 10 K.G. of meer, het bereiden van koffie-extract en/of producten, waarin koffie is verwerkt. (E.V. 7/6/40, pag. 771; St.ct. No. 107.)

Looistoffen. Vervoerverbod voor ongeschild inlandsch eikenhout, hetwelk ter plaatse van den kap van de schors moet worden ontdaan. De eikenschors wordt beschouwd als looistof in den zin van de Looistoffenbeschikking 1939 No. 1 en valt onder de bepalingen hiervan. Ook bast van wilgenschilte en -schilhout wordt als looistof beschouwd. Onder het vervoer-, verwerkingsverbod voor looistoffen vallen dus ook bovengenoemde producten. (E.V. 14/6/40, pag. 788.)

Metalen. Non-ferro. De algemeene dispensatie voor het handelen, in, of bewerken van deze metalen (zie E.-S. B., pag. 389) is ingetrokken. Voor al deze handelingen moet vergunning worden aangevraagd bij het Rijksbureau voor non-ferro-metalen. (E.V. 7/6/40, pag. 776.)

Metalen. Walsproducten. Instelling van sectie van Rijksbureau voor IJzer en Staal, die zich hiermede bezig houdt. Enquête naar aanwezige voorraden bij de handelaren, teneinde een grondslag voor een in te voeren distributieregeling te verkrijgen. (E.V. 7/6/40, pag. 776.)

Motorrijtuigen. Uitbreiding van vervoervergunning tot personenvervoer, ten behoeve van autoriteiten, die, naar het oordeel der burgemeesters, daartoe in aanmerking komen. Bovengenoemde voorloopige vergunning is slechts een week geldig en een definitieve vergunning moet, behoorlijk gemotiveerd, worden aangevraagd bij het Rijksbureau voor aardolieproducten. (E.V. 31/5/40, pag. 753.)

Pharmaceutische artikelen. Verbod van aflevering voor eenig product vallende onder de Opiumwet aan alle verlofhouders volgens deze wet, behoudens, voor apotheken in dringende gevallen, met vergunning van den pharmaceutischen inspecteur van de volksgezondheid. Deze regeling geldt ook voor kinabast. Kininezouten vallen onder de distributieregeling van het Rijksbureau voor genees- en verbandmiddelen. (E.V. 7/6/40, pag. 777.)

Petroleum. Instelling van nieuwe distributieregeling per 5 Juni, waarbij voorop wordt gesteld, dat de beschikbare hoeveelheid petroleum zeer gering is. Petroleum voor verlichtings- of verwarmingsdoeleinden te verbruiken is verboden. Voor bedrijfsdoeleinden kan men onder zekere voorwaarden vergunning van den plaatselijken distributiedienst krijgen om petroleum te betrekken. Aanvragen voor bedrijfsdoeleinden op gebied van land-, tuinbouw en veeteelt dienen te worden ingediend bij den provinciaal voedselcommissaris door bemiddeling van de plaatselijke bureauhouders. (E.V. 7/6/40, pag. 775; St.ct. No. 107.)

Rubber. Ingevolge art. 12 eerste lid Rubberbeschikking 1939 No. 2, is het verboden rubber zonder schriftelijke vergunning van den directeur van het Rijksbureau voor rubber, af te leveren. Loopende termijn-contracten zullen zonder deze vergunning niet kunnen worden afgewikkeld. Afsluiten van nieuwe termijntransacties verboden. Maat-

regelen worden overwogen tot verrekening van de loopende contracten. (E.V. 7/6/40, pag. 773.)

Intrekking van alle gewone en extra-vergunningen voor het be- of verwerken van rubber met ingang van 10 Juni. Tegen bepaalde voorwaarden, welke per circulaire aan de ingeschreven be- of verwerkers van rubber worden bekend gemaakt, kan de Directeur van het Rijksbureau voor Rubber deze vergunningen weder verleen. Samenstellingsvoorschriften voor bepaalde rubberartikelen. (E.V. 14/6/40, pag. 786.)

Schoenen. Leerloos schoeisel en z.g. zomerschoeisel vallen tot wederopzegging niet onder de detaildistributieregeling. (E.V. 7/6/40, pag. 773.)

Spiritus. Met ingang van 5 Juni 1940 beperkte verkoop en aflevering van brandspiritus; tot nader order per 14 dagen de hoeveelheid, die in de eerste helft van 1939 gemiddeld per week werd afgeleverd. Verplichte wekelijksche opgave van deze afleveringen aan de sectie Spiritus van het Rijksbureau voor chemische producten. (E.V. 7/6/40, pag. 776.)

Tabak en tabakproducten. Dispensatie van verbod tot aflevering van onbewerkte tabak aan binnenlandse industrie, voorzover de verkoop vóór 15 Mei heeft plaats gehad; verplichte opgave van deze afleveringen. Zoolang de resultaten der inventarisatie nog niet bekend zijn, wordt slechts dispensatie verleend van het verbod tot aflevering van onbewerkte tabak, indien bij gebreke bedrijfsstagnatie zou intreden. (E.V. 7/6/40, pag. 772.)

Instelling van Rijksbureau voor deze artikelen. Alle tabaksbedrijven, met uitzondering van die, welke tabak in het klein verkopen, mogen slechts handelen met schriftelijke vergunning van dit bureau. Onder bepaalde voorwaarden wordt hiervan voorloopig algeheele dispensatie verleend. Verplichte opgave van voorraden en omzetten. Heffing van consentgeld bij het verstrekken der vergunningen door Rijksbureau ten bedrage van max. $\frac{1}{2}$ pCt. van de netto-waarde der betrokken goederen met een minimum van f 0.25. (E.V. 31/5/40, pag. 751.)

Teer. Afleveringsverbod voor dit product en aanverwante artikelen behalve voor: motor-benzol (regeling aardolieproducten) mastiek, asfaltpapier, daklak, naphthaline, vruchtboomcarbolineum, creoline en cresolproducten (w.o. lysol) en behoudens aflevering voor bepaalde doeleinden (E.V. 31/5/40, pag. 755.)

Terpentijn, harsen, enz. Afleveringsverbod voor genoemde en aanverwante artikelen met uitzondering van bepaalde hoeveelheden door detaillisten aan schilderpatroons, welke op een bon geregistreerd moeten worden. (E.V. 31/5/40, pag. 753.)

Textielproducten. Verkoop slechts toegestaan op vertoon van distributie-stamkaart in beperkte hoeveelheden; registratie op een bon in duplo. In bijzondere gevallen kunnen de toegestane hoeveelheden worden overschreden. Aankopen ten behoeve van Duitse of Nederlandsche militaire autoriteiten en door Duitse militairen vallen hierbuiten. (E.V. 31/5/40, pag. 752.)

Onder de voorschriften ter beperking van de aflevering van textielproducten vallen in het algemeen alle weefsels en andere afgewerkte textielproducten, welke noodzakelijk zijn voor kleding, dekking en verzorging van den mensch. (E.V. 14/6/40, pag. 787.)

Vezels. Plantaardige. Instelling van sectie van Rijks-Textielbureau voor deze artikelen (alle harde en zachte plantaardige vezels voorzover deze spinbaar zijn, zooals: hennep, sisal, manilla, cocos, ramie e. d.; (katoen, jute en vlas vallen reeds onder een afzonderlijke regeling); verplichte inschrijving van handelaren in genoemde grondstoffen bij deze sectie (met uitzondering van die handelaren, die uitsluitend voor direct verbruik aan den uiteindelijke consument leveren.) (E.V. 7/6/40, pag. 772.)

LANDBOUW EN VOEDSELVOORZIENING.

Aardappelen. De Akkerbouw-Centrale zal zonder uit-

zondering alle aangekochte aardappelen afnemen en den vollen aankoop prijs, met de wekelijksche verhoogingen, uitbetalen. Zij, die aardappelen, welke reeds aan de Centrale waren verkocht, aan anderen verkoopen, stellen zich aan gerechtelijke vervolging bloot. (E.V. 7/6/40, pag. 767.)

Crisisproducten. Van 19 Mei af algeheele ontheffing verleend van het verbod van be- en verwerken incl. slachten, van rundvee, paarden, varkens en schapen. (St.ct. No. 105). (Zie ook E.-S.B. 1272, pag. 372.)

Ontheffing van verbod van be- en verwerken voor alle crisisproducten, behalve suikerbieten, tarwe, rogge, koffie en thee. (St.ct. No. 106.) (E.V. 7/6/40, pag. 769.)

Granen, zaden en veevoeder. Inventarisatie per 8 Juni bij Handel en Industrie. Per 10 Juni invoering van nieuwe bestelbonnen en geleidebiljetten ter vervanging van de blauwe bonnen en biljetten, welke per 8 Juni vervallen zijn. (E.V. 7/6/40, pag. 768.)

Groenten en fruit. Voorschriften betreffende het telen, verhandelen en verwerken blijven onverzwakt van kracht. (E.V. 7/6/40, pag. 769.)

Hooi en stroo. Verbod tot vervoeren en afleveren van hooi en graanstroo ingetrokken. Ook opheffing verbod van be- en verwerken van haverstroo en zomergerststroo. Bestaande prijsvoorschriften voor graanstroo buiten werking gesteld; de maximumprijzen voor hooi blijven evenwel gelden. (E.V. 7/6/40, pag. 769.)

Houtopstand. Aanvulling van art. 7 der Bodemproductie-Beschikking 1939: Indien krachtens vergunning een bosch- of andere houtopstand geheel of gedeeltelijk geveld of geroid is, de gebruiksgerechtigde van den grond verplicht een gelijke oppervlakte als werd ontbloot, te bosschen overeenkomstig aanwijzingen van den productie-commissaris voor den boschbouw. Verboden aan bosschen en andere houtopstanden handelingen te verrichten, welke ten gevolge kunnen hebben, dat hout op stam wordt ge-dood. (E.V. 14/6/40, pag. 785; St.ct. No. 110.)

Kippeneieren. Uitvoer van kippeneieren naar Duitschland, tegen een exportprijs d.d. 9 Mei 1940, blijft op de gebruikelijke wijze doorgaan. Er is een regeling getroffen, waardoor directe uitbetaling aan de exporteurs kan volgen.

Ook bepaalde hoeveelheden eendeneieren kunnen naar Duitschland worden uitgevoerd tegen een voorloopigen exportprijs van f 3.30 per 100 stuks. Eendeneieren, welke niet in verschen toestand in de consumptie kunnen worden gebracht, kunnen worden ingekalkt en later als zoodanig worden uitgevoerd. (E.V. 31/5/40, pag. 746.)

Landbouw-inventarisatie. Uitgestelde jaarlijksche inventarisatie thans van 3 t/m 15 Juni. (E.V. 7/6/40, pag. 767; St.ct. No. 98 en 106.)

Mengvoeders. Nieuwe voorschriften ten aanzien van samenstelling van mengvoeders sinds 29 Mei (St.ct. No. 109.)

Voorschriften voor samenstelling van mineralenmengsels blijven ongewijzigd. (St.ct. No. 43, d.d. 23/2/40.) Wijziging van Mengvoederbeschikking in dien zin, dat alleen aflevering is toegestaan aan den afnemer, die georganiseerd is bij de Meelcentrale. Hetzelfde geldt voor het vervoer van mengvoeders, behalve wanneer het een uiteindelijk afnemer of een winkelier betreft, die dit betreft op een bestelbon van de sectie Bijzondere Diergroepen te Beekbergen. (E.V. 14/6/40, pag. 784.)

Oliën en vetten. Alle bepalingen betreffende banderolles en geleidebiljetten zijn onverkort van kracht gebleven. Opgave van nog aanwezige voorraden vetten, die door de bijzondere omstandigheden ongebanderolled bleven, aan de zuivelcentrale. (E.V. 7/6/40, pag. 768.)

Pluimvee. Opruiming van oudere dieren thans een paar maanden vroeger dan gewoonlijk. Vaststellen van prijzen voor geslachte kippen; eventuele steun van Centrale voor Eieren en Pluimvee, die in vriesinrichtingen geplaatste geslachte kippen op bepaalde voorwaarden koopen. In verband hiermede zijn de voedertoewijzingen voor leg-

kippen verminderd; de regeling van de voedertoewijzing voor het in 1940 geboren pluimvee is dezelfde gebleven. (E.V. 7/6/40, pag. 770.)

Tarwemeel en -bloem. Ontheffing van verbod van vervoeren en afleveren op grond van het Besluit van 28 Augustus 1939 (St.bl. 679 J), indien daartoe onder bepaalde voorwaarden vergunning is gegeven door of vanwege de Meelcentrale. Vaststelling van prijzen voor tarwemeel en bloem op resp. f 12.75 en f 15.— per 100 kg netto, franco wal, naastbijgelegen depôt of afleveringsplaats van den bereider. Ontheffing van het vervoer- en afleveringsverbod naar en aan den uiteindelijke verbruiker blijft, met inachtneming van de Prijsoordrijvings- en Hamsterwet 1939, bestaan. (E.V. 14/6/40, pag. 783; St.ct. No. 108).

Varkens. Gelegenheid tot levering van varkens aan de Veehouderijcentrale sedert 31 Mei, tegen bepaalde voorwaarden en prijzen. (E.V. 7/6/40, pag. 770.)

Vee. Voortzetting en zoo mogelijk uitbreiding van den arbeid van de Provinciale gezondheidsdiensten voor vee. (E.V. 14/6/40, pag. 785).

Vee. Geëvacueerd. Heffing van weidegeld voor z.g.n. evacuatie-vee van de getroffen veehouders is verboden. Indien dit geschied is, wordt schriftelijk opgave aan Bureau Ontruiming, Lange Voorhout 3, 's-Gravenhage, verzocht. (E.V. 14/6/40, pag. 785).

Veevoeder. Tot 1 Februari 1941 zal geen krachtvoeder voor het rundvee worden toegewezen. Winning van hoogwaardig ruwvoeder en indien mogelijk verschuiven van den kalftijd is zeer gewenscht. Toewijzing van maïs-zaaizaad voor veevoederdoeleinden tegen bepaalde voorwaarden aan landbouwers. (E.V. 7/6/40, pag. 769.)

Veevoeder-vervoer. Ten behoeve van een zoo economisch mogelijk vervoer kan op de witte veehouders-bonnen, een week vóórdat de daarop vermelde geldigheidsduur intreedt, reeds bij den handel voeder worden betrokken. Zoodoende kunnen veehouders voeder voor 14 dagen gelijktijdig betrekken. (E.V. 14/6/40, pag. 785).

Weidegras, lucerne en roodklaver. Vaststelling van maximumprijzen, gebaseerd op de vermoedelijke hooiopbrengst en de kwaliteit daarvan, welke door deskundigen, aangezeten door den provincialen voedselcommissaris, zal worden vastgesteld. (E.V. 14/6/40, pag. 784).

Zaden. Landbouw. Verplichte opgave aan den voedselcommissaris van voorraden, niet bestemd voor uitzaai op eigen bedrijf van: suikerbietenzaad, voeder- en mangelwortelzaad; alle gras- en klaverzaden; alle wikkezaden, lupinezaad, spurriezaad, knolzaad; alle wortelzaden voor landbouwdoeleinden; serradellazaad, boterzaad, mergkoolzaad en zaden van andere voederkoolsoorten, koolraapzaad. Afleveren, vervoeren en doen vervoeren van deze zaden is verboden; ontheffing hiervan onder bepaalde voorwaarden namens den provincialen voedselcommissaris voor zaidoeleinden in bepaalde hoeveelheden. Het vervoederen van deze zaden is, behoudens ontheffing, onder bepaalde voorwaarden, verboden. (E.V. 7/6/40, pag. 767.)

GELD-, CREDIET- EN BANKWEZEN EN BELASTINGEN.

Aangiften voor het belastingjaar 1940—'41. Alle aangiften moeten onveranderd worden gedaan naar den toestand per 1 Mei; echter is het mogelijk gemaakt, dat bij de toepassing van de belastingwetten bij het op te brengen bedrag met den gewijzigden financieelen toestand van den belastingplichtige wordt rekening gehouden. (E.V. 7/6/40, pag. 777.)

Clearingplichtige schulden. Voldoening geschiedt op normale wijze door storting in de clearing; omrekeningskoers voor verplichtingen in Reichsmarken, tot nader bericht: R.M. 100 = f 75,63. (E.V. 24/5/40, pag. 739).

Niet alleen t. a. v. Duitschland, maar ook voor Bulgarije, Chili, Italië, Roemenië en Turkije dient men ter voldoening van clearingplichtige schulden weer op normale wijze te storten. Ook de autonome maatregelen nopens het betalingsverkeer met Spanje, Dene-

marken en Noorwegen blijven voorloopig onveranderd van kracht. (E.V. 7/6/40, pag. 779.)

Deviezenbescherming. Overgangsmaatregelen. Bij verordening van den Rijkscmissaris berust de uitvoering van de bepalingen van het K.B. betreffende deviezen-noodmaatregelen d.d. 10 Mei 1940 (St.Ll. No. 484, St.ct. No. 91) behalve bij de Nederlandsche ambtenaren, ook bij ambtenaren van het. Deutsche Deviezenbeschermings-commando. (E.V. 14/6/40, pag. 781).

Goederen. Vernietigde of verloren. Gegevens worden verzameld omtrent alcoholhoudende dranken en accijnsgoed, die op last van militaire of burgerlijke autoriteiten zijn vernietigd, alsmede omtrent accijnsgoed en belastingzegels, die tengevolge van het oorlogsgeweld verloren zijn gegaan. Belanghebbenden kunnen zich, voor wat betreft accijnzen, tabakszegels, omzetbelastingzegels en statistiekzegels, schriftelijk wenden tot den Inspecteur der Invoerrechten en Accijnzen, en voor wat betreft zegels, uitgegeven ingevolge de Zegelwet 1917 of de Wet op de Couponbelasting, tot den Inspecteur der Registratie en Domeinen. Er bestaat geen uitzicht, dat voor bedragen van f 25 of minder aan accijns of zegels teruggaaf of afschrijving zal worden verleend. (E.V. 14/6/40, pag. 789).

Motorrijtuigenbelasting. In verband met het beperken van het verbruik van motorbrandstof, kan bij aanbidding ter intrekking teruggave worden verleend over de op 31 Mei 1940 nog geldige maanden van de belastingkaart, bedoeld in art. 4, eerste en derde lid, der Motorrijtuigenbelastingwet. Ten aanzien van belastingkaarten, afgegeven op voet van art. 4, vierde lid, van genoemde wet, wordt teruggave verleend over de op het tijdstip van inlevering nog openstaande vakken van de belastingkaart. In deze teruggaven is begrepen een evenredig gedeelte van het bedrag, dat gevormd wordt door de in de Motorrijtuigenbelastingwet voorgeschreven heffing van 3 pCt. (E.V. 24/5/40, pag. 739).

Tegemoetkomende regeling voor houders van motorrijtuigen, die daarvan slechts op beperkte schaal mogen gebruik maken. (E.V. 7/6/40, pag. 778.)

Reichsmarknoten. Onverwijld inlevering van deze betaalmiddelen geboden voor 31 Mei 1940¹⁾, des middags om 12 u. Dit besluit is niet van toepassing op Rentebankscheine in de coupures van 1, 2 en 5 Reichsmark. Ook inruil tegen Reichskreditkassenscheine is voor hen, die na 10 Mei 1940 te goeder trouw „Reichsmarknoten”, in betaling hebben aangenomen, mogelijk. Zie ook Deviezen-noodmaatregel; aantekening E.-S. B. (1273) pag. 384. (E.V. 31/5/40, pag. 755).

Zilverbons. Nieuwe zilverbons van f 1.— en f 2.50, gedagteekend 1 October 1938, zijn in omloop gebracht. (Voor omschrijving zie St.ct. No. 103.) Voorts zijn nog in omloop zilverbons van f 2.50 van het type 1918, gedagteekend 1 Juli 1918 of later, en van f 1.— van het type 1920, gedagteekend 1 Februari 1920 of later. (E.V. 7/6/40, pag. 778; St.ct. No. 103.)

VERKEER.

Autobusdiensten. In tijdelijke afwijking van de Wet Autovervoer Personen zijn op korten termijn systematische wijzigingen en beperkingen aangebracht in het autobussenverkeer, waarbij zooveel mogelijk wordt gestreefd naar samenwerking tusschen de autobusdiensten onderling en aansluiting op de spoor- en tramwegverbindingen, die tot stand konden worden gebracht. De regelingen worden ontworpen door de Commissie Vergunning Personenvervoer. (E.V. 14/6/40, pag. 790).

Binnenvaart. Comité opgericht door de drie landelijke centrales der vereniging van particuliere reeders, schippers en sleepbooteigenaars, hetwelk in overleg en samenwerking met bestaande instellingen op dit gebied, hulp en steun wil bieden aan door oorlogsschade getroffen eigenaars van binnenvaartuigen. (E.V. 14/6/40, pag. 791).

¹⁾ Later verlengd tot 8 Juni '40.

ONTVANGEN BOEKEN, BROCHURES EN STATISTIEKEN.

BOEKEN.

- Public and private property in Great Britain*, door H. Campion, met een inleiding van Prof. J. Jewkes. (Londen 1940, Oxford University Press. Prijs 8/6).
- Savings in Great Britain 1922—1935*. An analysis of the causes of variations in savings, door E. A. Radice. (Londen 1940; Oxford University Press. Prijs 8/6).
- Theory of the just price*. A historical and critical study of the problem of economic value, door Rudolf Kaula. (Londen 1940; George Allen & Unwin. Prijs 7/6).
- De economische crisis van het jaar 1720*, door Dr. F. Ph. Groeneveld (Groningen—Batavia 1940; P. Noordhoff N.V. Prijs f 4.90).
- Essays in monetary theory*, door D. H. Robertson. (Londen 1940; P. S. King & Son Ltd. Prijs 11/6).
- Budgettering en budgetcontrole*, door J. E. Spinosa Cattela. No. 1 der Bedrijfs-economische Monographiën onder redactie van Dr. J. G. Stridiron. (Leiden 1940; H. E. Stenfert Kroese's Uitg. Mij. N.V. Prijs ingen. f 5.50, geb. f 6.90).
- Jaarboekje 1939 van den Amsterdamschen kring van economisten*. (Amsterdam 1940).

BROCHURES.

- Twintig jaar Hooge Raad van Arbeid*, door mr. Ir. A. W. Quint. (Haarlem 1940; H. D. Tjeenk Willink & Zoon, N.V. Prijs f 1.—).
- Rapport uitgebracht door de commissie inzake samenwerking van overheidsbedrijven en installateurs*. Jrg. 1940 No. 1 der Verslagen en Mededeelingen van de Directie van Handel en Nijverheid van het Departement van Economische Zaken. ('s-Gravenhage 1940; Algemeene Landsdrukkerij. Prijs f 0.50).
- Winstbelasting 1940*. Leidraad bij het samenstellen van de overgangsbalans en tekst van het definitieve Wetsontwerp, door P. Nassette en F. Klomp. (Uitgave van De Belastinggids. Amsterdam 1940. Prijs f 1.50).
- De Scheepbouwrijverheid in en om Rotterdam*, door Ir. J. W. Bonebakker. (Lezing voor de Industrie-commissie Rotterdam). Uitgave van de Stichting „Havenbelangen." Mededeeling no. 3. (Rotterdam 1940).

STATISTIEKEN.

- Distributiekosten-statistiek van de grossierderij in chocolade, suikerwerken en aanverwante artikelen 1939*. Uitgave van het Centraal Bureau voor de Statistiek. ('s-Gravenhage 1940; Rijksuitgeverij. Prijs f 0.50).
- Distributiekosten-statistiek van de grossierderij in koloniale waren en aanverwante artikelen 1938*. Uitgave van het Centraal Bureau voor de Statistiek. ('s-Gravenhage 1940; Rijksuitgeverij. Prijs f 0.50).
- Java Sugar statistics 1939/1940*. Samengesteld door Gijselman & Steup. (Soerabaia—Batavia 1940).
- Annuaire statistique du royaume de Bulgarie 1939*. Uitgave van de Direction Générale de la Statistique. (Sofia 1939).
- Onderzoek naar de kosten van het levensonderhoud van arbeiders- en ambtenaarsgezinnen te 's-Gravenhage in het jaar April 1937 t/m Maart 1938*. Publicatie van het Statistisch Bureau der Gemeente 's-Gravenhage. ('s-Gravenhage 1940. Prijs f 0.50).
- Statistiek der inkomens en vermogens in Nederland 1938/1939*. Publicatie van het Centraal Bureau voor de Statistiek. ('s-Gravenhage 1940; N.V. Drukkerij Albani. Prijs f 0.80).
- Justitieele Statistiek en Faillissementsstatistiek over het jaar 1938*. Uitgave van het Centraal Bureau voor de

Statistiek. ('s-Gravenhage 1939; (Rijksuitgeverij. Prijs f 1.—).

Statistiek der Gemeentefinanciën 1939. Uitgave van het Centraal Bureau voor de Statistiek. ('s-Gravenhage 1940; N.V. Drukkerij Albani. Prijs f 2.40. Voor gemeentebesturen, voor eigen gebruik bestemd, f 1.50).

MAANDCIJFERS.

HYPOTHEEKRENTEN IN NEDERLAND.

	Amsterdam	Arnhem	Den Volle Eigen-dom	Haag Erf-pacht	Middel-burg	Rotter-dam	Zwolle
1933	4.67	4.98	4.93	5.01	4.98	4.70	4.89
1934	4.49	4.65	4.69	4.95	4.89	4.52	4.65
1935	4.54	4.54	5.58	4.80	4.50	4.40	4.44
1936	4.58	4.69	4.63	4.87 ^a	4.50	4.47	4.51
1937	4.—	4.—	4.04	4.34	4.—	4.12	4.03
1938	3.74	3.77	3.72	3.91	3.81	3.79	3.59
1939	3.76	3.80	3.82	4.08	3.83	3.93	3.63
Jan. 1939	3.50	3½	3.75	4.—	4-3½ ¹⁾	3.35	3½
Febr. "	3.50	3½-4	3.75	—	4-3½ ²⁾	3.57	31-½
Maart "	3.50	3½	3.75	4.—	4-3½ ²⁾	4.—	3½
April "	3.50	3½	3.75	—	4-3½ ²⁾	3.70	3½
Mei "	3.50	3½	3.75	4.—	4-3½ ¹⁾	3.74	31-½
Juni "	3.50	3½-4	3.75	4.25	4-3½ ²⁾	4.—	3½
Juli "	3.50	3½-4	3.75	4.—	4-3½ ²⁾	3.82	31-½
Aug. "	4.—	4	3.50	—	4-3½ ²⁾	—	3½
Sept. "	4.25	3½	4.—	—	4-3½ ²⁾	—	4
Oct. "	4.06	—	4.—	4.25	4	4.35	3½-4
Nov. "	3.75	4-½	—	—	4	4.32	4
Dec. "	4.50	4-½	4.25	—	4-4½ ²⁾	4.42	4
Jan. 1940	4.50	4½-½	4.50	4.75	4-4½ ²⁾	4.50	4-½
Febr. "	4.50	—	4.50	—	4½	4.—	4-½
Maart "	4.12 ^s	—	4.37 ^s	—	4½	4.23	4-½
April "	4.25	—	4.50	—	4½	4.31	4.17
Mei "	4.—	4½	4.37 ^s	—	4½	4.47	4.2

¹⁾ Op gebouwen deels 4 pCt., deels 3½ pCt.; op landerijen 3½ pCt.; ²⁾ Op gebouwen 4 pCt.; op landerijen 3½ pCt. ³⁾ Op gebouwen 4 pCt.; op landerijen deels 3½ pCt., deels 4 pCt. ⁴⁾ Op landerijen 4 pCt.; op andere objecten 4½ pCt. ⁵⁾ De cijfers voor Mei hebben betrekking op de eerste negen dagen.

GECOMBINEERDE MAANDSTAAT VAN DE VIER NEDERLANDSCHE GROOTBANKEN. ¹⁾

(In miljoenen guldens)	29Feb.	31 Mrt.	30Apr.	31 Mei
Activa:				
Kas, kassiers en daggeldleeningen	102	58	54	67
Ned. en Ned.-Ind. schatkistpapier	206	189	165	147
	308	247	219	214
Ander overheidspapier	25	23	25	19
Wissels	26	26	24	29
Bankiers in binnen- en buitenland	57	55	62	63
Prolong. en voorsch. op effecten	-100	108	107	100
	208	211	218	211
Debiteuren	280	293	298	286
Effecten en syndicaten	34	33	33	32
Deelnemingen (incl. voorschotten)	12	12	12	12
	326	338	343	330
Gebouwen				
Diverse reken. (incl. overl. posten)	15	15	15	15
Belegde bestemmingsreserve	—	—	—	—
Effecten leendepot	2	2	2	2
	15	15	15	15
	874	828	812	787
Passiva:				
Crediteuren	545	498	482	467
Wissels — eigen accept	14	14	13	12
„ — derden	1	1	1	—
	15	15	14	12
Deposito's op termijn	43	43	41	39
Kassiers en genom. daggeldleeningen	—	—	2	3
Diverse rekeningen	18	19	20	13
Bestemmingsreserve	2	2	2	2
Effecten leendepot	15	15	15	15
	638	592	576	551
Werkzaam kapitaal	236	236	236	236
Aandeelen kapitaal	170	170	170	170
Reserve	66	66	66	66
	236	236	236	236

¹⁾ In verband met de verbreking van de postverbinding met Indië en omdat samenstelling van Nederlandsche en Nederlandsch-Indische cijfers onder de huidige omstandigheden geen betekenis heeft, is deze staat alleen uit de cijfers der Nederlandsche grootbanken samengesteld.

STATISTIEKEN.
STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	7 Juni 1940	31 Mei 1940
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Nederlandsche Bank	f 4.994.052,39	—
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	25.816,16	f 139.178,96
Voorschotten op ultimo April 1940 a/d. gemeent. verstr. op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsb., alsmede op de belastingen en op de vermogensbelasting	—	—
Voorschotten aan Ned.-Indië ¹⁾ Idem aan Suriname ¹⁾	54.545.277,88 12.862.209,22	52.127.305,23 12.862.181,87
Kasvord. weg. credietverst. a/h. buitenl.	82.440.018,81	82.742.201,95
Daggeldleningen tegen onderpand	—	—
Saldo der postrek. v. Rijks-comptabelen	62.442.026,95	61.484.841,25
Vord. op het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	—	—
Vord. op andere Staatsbedr. en instellingen ¹⁾	56.260.272,83	49.290.824,05

Verplichtingen	7 Juni 1940	31 Mei 1940
Voorschot door de Ned. Bank ingev. art. 16 van haar octrooi verstrekt	—	f 10.770.745,41
Voorschot door de Ned. Bank in reken.-cour. verstrekt	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 84.167.000,—	89.254.000,—
Schatkistpromessen in omloop	349.400.000,— ¹⁾	336.400.000,— ¹⁾
Daggeldleningen	—	—
Zilverbons in omloop	20.018.233,50	19.440.890,—
Schuld op ultimo April 1940 a/d. gem. weg. a.h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsb. alsmede op de bel. en op de vermogensbelasting	6.208.434,14	6.208.434,14
Schuld aan Curaçao ¹⁾	733.567,25	733.567,25
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	844.531,11	354.839,33
Id. a. h. Staatsbedr. der P.T. en T. ¹⁾	206.471.872,89	182.235.996,38
Id. aan andere Staatsbedrijven ¹⁾	22.500.000,—	22.500.000,—
Id. aan div. instellingen ¹⁾	148.848.232,76	148.940.732,76

¹⁾ In rekg. crt. met 's Rijks Schatkist. ²⁾ Rechtstreeks bij de Nederlandsche Bank f 46.000.000,— ³⁾ Idem f 29.000.000,—

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 17 Juni 1940.

Activa.	
Binnenl. Wissels, Promessen, enz. in disconto	f 33.292.181 714.609 4.400.653
Papier op het Buitenland	f 300.000
Af: Verkocht maar voor de bank nog niet afgeleopen	—
Beleeningen incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand	f 152.813.233 ¹⁾ 7.512.567 68.294.652
Op Effecten enz.	f 227.000.275 ¹⁾
Op Goederen en Ceelen	1.620.177
Voorschotten aan het Rijk Munt en muntmateriaal: Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 1.115.544.475
Zilveren munt, enz.	9.567.469
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	1.125.111.944
Gebouwen en meubelen der Bank	46.022.969
Diverse rekeningen	4.500.000
	29.169.014
	f 1.472.131.824
Passiva.	
Kapitaal	f 20.000.000
Reservefondsen	4.454.252
Bijzondere reserve	13.494.513
Pensioenfonds	10.938.651
Bankbiljetten in omloop	1.222.246.075
Bankassigatiën in omloop	37.297
Rek.-Courant Van het Rijk saldo's	f 12.900.858
Van anderen	185.475.190
	198.376.048
Diverse rekeningen	1.584.988
	f 1.472.131.824
Beschikbaar metaalsaldo	556.469.163
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	1.391.172.908
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht	16.000.000
¹⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)	f 60.612.475

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Gouden munt en muntmater.	Circulatie	Andere opeesch. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek-hings-perc.
17 Juni '40	1.115.544	1.223.246	198.413	556.469	78
10 " '40	1.115.544	1.235.450	208.947	546.337	± 78
3 " '40	1.115.373	1.257.671	205.727	538.201	77
21 Aug. '39	1.129.424	1.011.582	401.626	590.049	80

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-prom. rechtstr.	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Div. reken. (act.)
17 Juni '40	38.407	16.000	228.620	300	29.169
10 " '40	69.568	16.000	226.342	300	24.157
3 " '40	70.244	46.000	236.596	300	26.634
21 Aug. '39	21.297	—	214.812	1.575	11.581

¹⁾ Per 1 April 1940 herwaardeering van den goudvoorraad op basis van een depreciatie-percentage van 18 pCt.

DUITSCHER RIJKS-BANK.

Data	Goud en deviezen	Renten-bank-scheinen	Andere wissels en schatkistpapier	Beleeningen
7 Juni 1940.	77,6	276,5	12.359,7	25,9
31 Mei 1940.	77,3	260,8	12.568,5	30,9
23 " 1940.	77,1	268,0	11.595,9	22,6
23 Aug. 1939.	77,0	27,2	8.140,0	22,2

Data	Effecten	Diverse Activa	Circulatie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
7 Juni '40	138,9	1.387,5	12.353,6	1.432,0	484,9
31 Mei '40	191,9	1.434,4	12.594,2	1.470,0	457,7
23 " '40	143,7	1.813,3	11.757,1	1.637,9	567,7
23 Aug. '39	982,6	1.380,5	8.709,8	1.195,4	454,8

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Bank. Departm.	Other Securities Disc. and Advances	Secur-rities
12 Juni '40	1.750	578.370	51.870	3.890	22.990
5 " '40	1.660	569.260	10.970	2.890	22.810
29 Mei '40	1.650	556.860	23.370	2.890	22.730
22 " '40	1.610	546.500	33.740	2.980	23.700
23 Aug. '39	247.263	508.064	38.353	5.711	24.334

Data	Cov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits Bankers	Other Deposits	Reserve	Dek-hings-perc. ¹⁾
12 Juni '40	123.980	34.890	103.160	48.360	53.310	28,6
5 " '40	161.730	13.610	118.790	49.610	12.390	6,8
29 Mei '40	148.900	36.120	94.910	50.480	24.780	13,7
22 " '40	137.880	32.780	103.500	46.080	35.110	19,3
23 Aug. '39	99.666	22.371	92.132	36.229	39.199	26,0

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en landen	7 Mei 1940	3/8 Juni '40 Laagste	Hoogste	8 Juni 1940	10/15 Juni '40 Laagste	Hoogste	15 Juni 1940
Officieel:							
New York	4.03	4.02½	4.03½	4.03	4.02½	4.03½	4.03
Parijs	176.62½	176.50	176.75	176.62½	176.50	176.75	176.62½
Stockholm	16.90	16.85	16.95	16.90	16.85	16.95	16.90
Montreal	4.45	4.43	4.47	4.45	4.43	4.47	4.45
Buenos Aires	17.17½	17.05	17.30	17.17½	17.—	17.30	17.06½
Niet-Officieel:							
Alexandrië	97.50	97.50	97.50	97.50	97.50	97.50	97.50
Athene	535	525	525	525	525	525	525
Bangkok	22.18	22.18	22.18	22.18	22.18	22.18	22.18
Bombay	18.—	18.—	18.—	18.—	18.—	18.—	18.—
Budapest	18.50	17.50	20.87	20.87	19.18	20.37	19.87
Hongkong	14.88	14.96	14.96	14.96	14.96	14.96	14.96
Istanbul	510	515	515	515	515	515	515
Kobe	16.56	16.75	17.75	16.75	15.93	17.—	16.18
Lissabon	102.12½	97.75	99.—	99.—	99.—	100.50	99.50
Madrid	36.25	36.25	36.25	36.25	36.25	40.—	40.—
Montevideo	27.25	24.—	28.—	24.—	24.—	26.—	24.50
Rio de Janeiro	3.66	3.25	3.87	3.25	3.37	3.56	3.37
Shanghai	3.31	3.84	3.98	3.87	3.84	3.90	3.84
Singapore	28.18	28.18	28.18	28.18	28.18	28.18	28.18

KOERSEN TE NEW-YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ per 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. f 100)
11 Juni 1940	3.75	2.13	40.10 ¹⁾	—
12 " 1940	3.75	2.18	40.10 ¹⁾	—
13 " 1940	3.70½	2.18	40.10 ¹⁾	—
14 " 1940	3.67	2.18	40.10 ¹⁾	—
15 " 1940	3.65½	2.18	40.10 ¹⁾	—
17 " 1940	3.66½	—	40.10 ¹⁾	—
19 Juni 1939	4.68½	2.65	40.11½	53.14
Muntpariteit	4.86	3.90½	23.81½	40½

¹⁾ Nominaal.

ZILVERPRIJS

	Londen ¹⁾	N. York ²⁾	A'dam ³⁾	Londen ⁴⁾
11 Juni 1940	23	35	11 Juni 1940	168/—
12 " 1940	23½	35	12 " 1940	168/—
13 " 1940	23½	35	13 " 1940	168/—
14 " 1940	23½	35	14 " 1940	168/—
15 " 1940	—	15	15 " 1940	168/—
17 " 1940	23	34½	17 " 1940	168/—
19 Juni 1939	19½	42½	19 Juni 1939	2120
23 Aug. 1939	20½	37½	23 Aug. 1939	2110
				148/6½

¹⁾ In pence p. oz. stand. ²⁾ Foreign silver in \$c. p. oz. fine. ³⁾ In gulden per Kg. 1000/1000. ⁴⁾ In sh. p. oz. fine.